

शोकेस्थीयतेऽननविद्युत्पत्त्यास्थानशब्दोहेतुवचनः शोकःमनस्तापः भयंमरणात्त्रासः तयोर्हेतवःइष्टवियोगानिष्टसंयोगादयःतेषांसहस्रादीनि ॥ १६ ॥ ननुधर्मेसामर्थ्याभावादेवममशोकभयेनतुराज्यच्युतिव
नवासकृतेइत्याशंक्याह नहीति प्रवृत्तिरूपोयज्ञदानादिधर्मोज्ञानविरोधी ज्ञानेहि यत्रत्वस्यसर्वमात्मैवाभूत्तत्केनकंपश्येदितिद्वैतोपमर्दःश्रूयते कर्माणितुद्वैतोपजीवनानिअतस्तयोर्विरोधःप्रसिद्धइतिहिशब्दोद्यो
तयति पशुबीजवधादिसाध्यत्वाद्वोषबहुलश्वातएवश्रेयोघातीमोक्षविरोधी तत्रनसज्जतेनात्यंतमभिनिवेशिनोभवन्ति ॥ १७ ॥ एवंकर्मनिष्ठानिदित्वायोगनिष्ठानिमाहयति अष्टांगामिति यमनियमासनप्राणायाम
मप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोष्टावंगानीतियोगसूत्रोक्तानिसंकल्पसंवाधादीनिवावक्ष्यमाणानिअष्टौअंगानियस्याःसाबुद्धिस्तत्त्वमस्यादिवाक्यजाप्रज्ञा यांसर्वकृत्स्नंअश्रेयोमूलाज्ञानंतदभिघातिनांश्रुति
स्मृतिभ्यांसमायुक्तांसम्यक्दृढीकृतां सात्वयिअवस्थिताऽस्मत्सन्निधानादितिभावः ॥ १८ ॥ अर्थकृच्छ्रेषुधननाशेषु अशनवसनाद्यभावात्दुर्गेषुदुस्तरेषुशारीरदुःखेषुविपरीतास्वापत्सुस्त्रीकर्षणादिषुमनोदुःखे

शोकस्थानसहस्राणिभयस्थानशतानिच ॥ दिवसेदिवसेमूढमाविशंतिनपंडितं ॥ १६ ॥ नहिज्ञानविरुद्धेषुबहुदोषेषुकर्मसु ॥ श्रेयोघातिषुसज्जंतेबुद्धिमंतो
भवद्विधाः ॥ १७ ॥ अष्टांगांबुद्धिमादुर्यासर्वाश्रेयोभिघातिनीं ॥ श्रुतिस्मृतिसमायुक्तराजन्सात्वव्यवस्थिता ॥ १८ ॥ अर्थकृच्छ्रेषुदुर्गेषुव्यापत्सुस्वजनस्यच ॥
शारीरमानसैर्दुःखैर्नसीदंतिभवद्विधाः ॥ १९ ॥ श्रूयतांचाभिधास्यामिजनकेनयथापुरा ॥ आत्मव्यवस्थानकरागीताःश्लोकामहात्मना ॥ २० ॥ मनोदेहसमु
त्थाभ्यांदुःखाभ्यामर्दितंजगत् ॥ तयोर्व्याससमासाभ्यांशमोपायमिमंशृणु ॥ २१ ॥ व्याधेरनिष्टसंस्पर्शाच्छ्रमादिष्टविवर्जनात् ॥ दुःखंचतुर्भिःशारीरंकार
णैःसंप्रवर्तते ॥ २२ ॥ तदातत्प्रतिकाराच्चसततंचाविचिंतनात् ॥ आधिव्याधिप्रशमनंक्रियायोगद्वयेनतु ॥ २३ ॥ मतिमंतोत्यतोवैद्याःशमंप्रागेवकुर्वते ॥ मा
नसस्यप्रियाख्यानैःसंभोगोपनयैर्नृणां ॥ २४ ॥ मानसेनहिदुःखेनशरीरमुपतप्यते ॥ अयःपिंडेनतमेनकुंभसंस्थमिवोदकं ॥ २५ ॥ मानसंशमयेत्तस्माज्ज्ञाने
नाग्निमिवांबुना ॥ प्रशांतिमानसेत्यस्यशारीरमुपशाम्यति ॥ २६ ॥

आत्मव्यवस्थानकराःमनःस्थैर्यहेतवः ॥ २० ॥ व्याससमासाभ्यांविस्तरसंक्षेपाभ्यां ॥ २१ ॥ व्याधिःप्रसिद्धः अनिष्टकंठकादि श्रमोव्यायामः इष्टंअन्नादि ॥ २२ ॥ प्रतिकारात्औषधोपानत्त्वास्थ्या
नादिभिरुपशमनात्आधिव्याधिप्रशमनं अविचिंतनाच्च कचिद्विषयेऽत्यंतनिमग्नचित्तस्यनमनोव्यथाव्याधिप्रभावेदनाचभवतीतिप्रसिद्धं इदमेवक्रियायोगद्वयं ॥ २३ ॥ मतोति अतःवक्ष्यमाणाद्वैतोः
वैद्याःविद्यावंतः प्रागेवमानसस्यशमंकुर्वते प्रियाख्यानैःअनुकूलवचनैः बहुलाभदर्शनैर्धनहान्यादिजं संभोगोपनयैःख्यादिसमर्पणैःकामादिजं ॥ २४ ॥ मानसस्यप्राक्प्रशमनेहेतुमाह मानसेन
हीति ॥ २५ ॥ २६ ॥